

בדין אותנזיה - החשת המוות מתוך חמלה

השאלה: "האם מותר לקרב מיתתו של החולה, באותו מצב הייאוש אשר המיתה תחשב לו לצאלה ופדות מיסוריו הקשים?"

תשובה: במשנה (שבת, קנ"א): "אין מאמצין (מסגירין עיניו) את המת בשבת, ולא בחול עם יציאת הנפש (תיכף ליציאת הנפש, דשמא נתעלף) והמאמץ עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים". והטעם נתפרש בריש מסכת שמחות: "גוסס - הרי הוא כחי לכל דבריו". וכך נפסק ברמב"ם ובשו"ע (יורה דעה, סי' של"ט). ובשלטי גבורים (מועד קטן פ"ג, מובא ברמ"א יו"ד, של"ט) ובס' חסידים סימן תשכ"ג - כתבו לאסור קירוב מיתתו של הגוסס גם אם זה לטובתו, אבל התירו להסיר גורמים המעכבים יציאת נשמה, כגון מלח על לשונו. ובחכמת אדם (כלל קנ"א) פסק: "אסור לגרום שימות מהרה, אע"פ שהוא גוסס זמן ארוך ויש צער גדול לו ולקרוביו".

"נמצינו למדים מזה, שאסור לתת לחולה הנטוה למות סממנים הממיתים אותו, גם אם החיים גורמים לו צער גדול, שזה כמו שופך דמים".
במס' ברכות, ד"י, בעובדא דחזקיהו המלך, שחלה למות ונגזר עליו כך ע"י ישעיהו, בכל זאת ע"י תפלה גוספו לו 15 שנה, "כ"ש בחולה דעלמא, שאין אנו יודעים האם באמת נגזר דינו למות ואף עם הרופא ישפט בדעתו שאין תרופה למחלתו, לא מיבעיא רופא יחידי בודאי יש לתלות שטועה בדעתו ואולי אינו מסוכן כ"כ, אלא אפילו אם החליטו כן רופאים הרבה... בכל אופן הלא אפשר שיבריא".
"וכפרט שאנו רואים בחרש... כי אחוז מסויים מן החולים... מזכרים לחסרי-תקוה להשאר בחיים, יש אחוז מסויים, שחוזר לאיתנו מסבה בלתי ידועה לנו, וגם חכמת הרפואה מתפתחת מיום ליום ומשעה לשעה, חדשים לבקרים מתגלים תרופות לרפאות חולים חסרי ישע ומחזירים אותם לחיים ובריאות.
אם כן לא מבעיא, שאסור לקרב מיתתו, אלא מחוייב כל אדם בכל האופנים לחדש ולבקר רפואתו וסממנים לרפאותו ולחיותו, אף אם כפי דעתו מאריך יסוריו ולא חיו, כי צריך לקוות ולצפות לישועת ה' עד נשימתו האחרונה - הן יקטלני. לו איחל".
במדרש רבה (בראשית, פל"ד) ובשו"ע (יו"ד, סי' שמ"ח) נפסק, שמותר להמית עצמו כשירא שיבא לידי עניים גדולים ע"י הגויים כמו שאול, שהפיל עצמו בחרב שלא יתעללו בו הפלשתים. ומה לי אם היסורים באים ע"י גויים או יסורי מחלה?

זאת דחה המחבר, כי אולי כוונת המדרש רק שאין על אדם כזה דין של מאבד עצמו לדעת שהיא עבירה חמורה ו"אין מתעסקין עמו לכל דבר" (יו"ד, סי' שמ"ח), אבל לבתחילה אסור לעשות כן.

דהנה בשו"ת בשמים ראש סי' שמ"ח פסק, שאם איבד עצמו לדעת מתוך רבוי צרותיו ראגות ויסורי עוני נמור, אין לו חטא ודין של מאבד עצמו לדעת, אבל בספר הר אבל כתב, דלאו גרשפנקא של הרא"ש חתום עלה (כידוע יצאו עוררין נגד הספר הזה שהוא מזויף) וגם בחת"ס (אבן העזר ח"א, סי' ס"ט) כתב, דכלי ספק הוא עזון פלילי וכתב, שבזה נזדייף ספר בשמים ראש, ואפילו המיצר, מכל מקום רוצח הוא ומת בפשעו.

ובפרט בנידון דידן, הרי אנו סבורים שיש ערך גם לחיי שעה, שיכל לעשות תשובה ומעשים טובים ומפקחין את הגל ומחללין את השבת להצלת נפשות אפילו לחיי שעה (יומא, פ"ה; רמב"ם, הל' שבת, פ"ב; שו"ע או"ח סי' שכ"ט).

וכבר ביאר במשנה ברורה, שגם אם הוא במצב כזה שאינו יכול לעשות תשובה כגון חולה במחלת רוח וכד' בכל זאת חייבים לדחות כל המצוות בשביל להאריך ימיו של אדם מישראל, אפילו לשעה. והנה בר"ן (נדרים, ד"מ) מבאר, שאם רואה שמצב החולה בכי-רע צריך לבקש רחמים על החולה שימות, אבל זה דוקא שאינו עושה מעשה בידים לקרב מיתתו רק ע"י תפלה וזה תלוי בדעת עליון אם לקבל תפלתו זו או לא.

מסקנה: "נתנה התורה רשות לרופא לרפאות ולא להמית, אף אם חושב הוא לתועלתו ולטובתו של החולה או של אלו הנשארים בחיים, אסור לו לעשות כן כי סמכותו מוגבלת לטפל רק ברפואתו, ואם הרופא ניתן לו סמים להמיתו, הנה הוא רצוח נפש, אשר לא נתנה התורה לו רשות על זה. ואם לא יוכל לרפאותו, אז יסלק ידו ממנו וה' ישלח לו עזרו מקודש באיזה אופן שהוא... וגם אם החולה בעצמו מתחנן להחזיק לו דעל ולהחיש מיתתו אינו רשאי, ועל זה אמרה התורה "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש", ועל כגון דא אמרו חכז"ל: "על כרחך אתה חי".

(שו"ת נצר מסעי, סימן ל')

מקורות נוספים:

גשר החיים ח"א, פרק ב' סעיף ב'; שבילין, אייר תשכ"ג, עמ' ל"ד; התורה והמדינה, ה-ו, עמ' רכ"ז; שם, ז-ח, עמ' שט"ו; אנציקלופדיה עברית ע' אותנזיה; קול תורה, ניסן תשי"ח; הרפואה והיהדות, פרק 11, עמ' 4-150; שו"ת בנין ציון, סי' קי"א; נועם, כרך ו' עמ' רע"ב; ועוד.